

מבקר המדינה
דוח על הביקורת
בקרן וולף

מבקר המדינה

דוח על הביקורת בקרן וולף

2/98

ירושלים, התשנ"ט-1998

ISSN 0792-7932

מס' קטלוגי 97-006

"ניתן לקבל גרסה אלקטרונית של דוח זה באתר האינטרנט של משרד מבקר המדינה

בכתובת: www.mevaker.gov.il

דין וחשבון זה של מבקר המדינה, מסכם את הביקורת שנעשתה בקרן וולף, לסירוגין, בשנים 1996 ו-1997. בדיקות השלמה נעשו בשנת 1998. הממצאים שהעלתה הביקורת הובאו לידיעתה של הקרן, ובדוח זה מובאים העיקריים שבהם.

קרן וולף עומדת לביקורת מבקר המדינה לפי סעיף 9(6) לחוק מבקר המדינה, התשי"ח-1959 (נוסח משולב), כגוף שעומד לביקורת על פי חוק (חוק קרן וולף, התשל"ה-1975). שר החינוך, התרבות והספורט ממונה על ביצוע חוק זה.

תוכן העניינים

9	מבוא
12	פרסים, מענקים ומלגות
15	השקעות הקרן
18	חשבונות וכספים

מבוא

בשנת 1975 ייסדו ד"ר ר' וולף¹ ורעייתו (להלן - המייסדים) קרן למתן פרסים, מלגות ומענקים לשם קידום המדע והאמנות. ביוזמת המייסדים חוקקה הכנסת ביולי 1975 את חוק קרן וולף, התשל"ה-1975 (להלן - החוק). על פי החוק, קרן וולף (להלן - הקרן) היא תאגיד שמושב בבישראל. סעיף 6 בחוק קובע, כי "ניהול הקרן ונכסיה, קביעת הכנסותיה, ארגון הענקת פרסים ושאר ענייני הקרן, יהיו לפי האמור בתקנון שבתוספת" (להלן - התקנון).

הקרן החלה בפעילותה בתחילת 1976, לאחר שהמייסדים העבירו לה ניירות ערך (מניות ואגרות חוב) נושאי ריבית ודיבידנד, ואת ביתם בהרצליה. בעת ההעברה נאמד שוויים של ניירות הערך ב-7.8 מיליון דולר, ושווי הבית נאמד ב-2.2 מיליון דולר. בתחילת 1981 נפטרו ד"ר וולף ורעייתו, ובאפריל אותה שנה הועברו מעיזבונם לרשות הקרן, על פי צוואתם, ניירות ערך נוספים ששוויים המוערך היה בעת ההעברה 3.6 מיליון דולר. בשנות התשעים קיבלה הקרן תרומות נוספות בסך כולל של כ-1 מיליון דולר.

אלה מטרות הקרן על פי סעיף 5 לחוק:

"א. לקדם המדע לכל תחומיו והאמנות לכל צורותיה;

ב. להעניק פרסים לאנשי מדע ואמנים נודעים בעד הישגיהם למען האנושות ולמען יחסי ידידות בין העמים, בלי הבדל אזרחות, גזע, צבע, דת, מין או השקפה פוליטית;

ג. לתת מלגות לסטודנטים, מענקים לאנשי מדע העוסקים במחקר, והלוואות ... למוסדות להשכלה גבוהה...".

ניירות הערך של הקרן וכן נדל"ן בארה"ב² מוחזקים בידי חברה הרשומה בפנמה ונשלטת במלואה בידי הקרן (להלן - פרלאן); כל הכנסות פרלאן מועברות לקרן, חוץ מסכומים המשולמים לפי צוואת המייסדים לבני משפחתם.

על פי התקנון, נכסי הקרן יישמרו לצמיתות במטבע זר, ולעולם לא ישמשו למתן פרסים, מלגות ומענקים, לכיסוי הוצאות או לכל מטרה אחרת. הפרסים והמלגות יינתנו אך ורק מהכנסות הקרן. אשר לייעוד ההכנסות קובע התקנון כדלהלן:

"(א) מהכנסות הקרן יוקדשו מדי שנה –

(1) 60% לפחות להענקת פרסים;

(2) 10% לפחות להגדלת הון הקרן;

(3) 15% לכל היותר להוצאות המנהליות של הקרן ולהוצאות הכרוכות בבחירת הזוכים בפרסים ובשאר פעולות הקרן;

(4) עודף ההכנסות השנתיות ישמש למתן מלגות לסטודנטים, מענקים לאנשי מדע העוסקים במחקר וכן למענקים למוסדות בהתאם לרצון המייסדים;

¹ בשנים 1961-1973 כיהן ד"ר וולף כשגריר קובה בישראל.

² בעניין הנדל"ן ראה להלן, עמ' 19.

(ב) כל עוד המייסדים או אחד מהם בחיים, רשאים הם לקבל עד כדי 25% מהכנסות הקרן³.

החוק פוטר את הקרן ממסים ומתשלומי חובה אחרים למדינה ולרשות מקומית וכן מהמגבלות של הפיקוח על מט"ח; תרומות לקרן מותרות לניכוי מהכנסה החייבת במס. הפטורים ממס וממגבלות הפיקוח על מט"ח חלים גם על מקבלי הפרסים, המלגות והמענקים. על פי אישור שר האוצר מ-1974, מס ההכנסה המנוכה ממשכורתו של המנהל הכללי של הקרן מוחזר לקרן כתרומת המדינה לפעולותיה.

מאז 1978 חילקה הקרן מדי שנה בשנה (חוץ מאשר בשנים 1981 ו-1994) חמישה פרסים של 100,000 דולר כל אחד, למדענים בתחומי המתמטיקה, החקלאות, הפיסיקה, הרפואה, והכימיה. ב-1981 החליטו נאמני הקרן, להעניק בכל שנה גם פרס בתחום האמנות (מוסיקה, ציור, ארכיטקטורה או פיסול) או להקצות את אחד מחמשת הפרסים האמורים לתחום האמנות. חתני הפרסים נבחרים בידי ועדות בנות שלושה עד חמישה חברים שמתמנות מדי שנה בשנה לכל תחום. טקס חלוקת הפרסים מתקיים במשכן הכנסת בירושלים, והזוכים מקבלים את הפרסים מידי נשיא המדינה.

הקרן מחלקת בכל שנה גם מלגות לסטודנטים ומענקי מחקר. מאז הקמתה ועד תום 1997 חילקה הקרן פרסים בסך כולל של 9.7 מיליון דולר ומלגות ומענקים בסך כולל של 3.4 מיליון דולר.

מוסדות הקרן

א. בראש הקרן עמדו המייסדים, והם שימשו נאמני הקרן. על פי התקנון הם היו רשאים למנות נאמנים נוספים או נאמנים אחרים במקומם⁴; אם לא מונו נאמנים, רשאי נשיא המדינה למנותם לפי הצעת שר החינוך, התרבות והספורט (להלן - שר החינוך). הנאמנים מנהלים את ענייני הקרן ואלה תפקידיהם העיקריים: השגחה על נכסי הקרן וקביעת הרכבם; קבלת החלטות על השקעות חדשות; אישור התקציב והדוחות הכספיים; קביעת סכומי הפרסים בכל שנה.

נאמני הקרן מתכנסים אחת לשנה, סמוך למועד טקס החלוקה של הפרסים. בעת הביקורת היו לקרן חמישה נאמנים; אחד מהם, יושב ראש הנאמנים, מתגורר בישראל.

ב. בהתאם לתקנון יש למנות לקרן מועצה, ואלה תפקידיה העיקריים: לפקח על כיבוד התקנון, למנות את חברי ועדות הפרסים, למנות נציגים שייצגו את הקרן בכל ענייניה, לאשר פרסומים של הקרן ולקבוע אמות מידה למתן מלגות ומענקים. התקנון קובע שבמועצת הקרן (להלן - המועצה) יכהנו לא יותר מ-15 חברים, ושר החינוך יהיה היו"ר שלה. חברי המועצה הראשונים מונו בידי המייסדים; לאחר שנפטרו המייסדים מונו חברי המועצה בידי נשיא המדינה, לפי הצעת שר החינוך.

על פי החלטות המועצה תכהן כל מועצה ארבע שנים; אם בתום תקופה זו לא תמונה לקרן מועצה חדשה, תמשיך המועצה המכהנת לשמש בהרכב הקיים עד למינוי מועצה חדשה.

³ בפועל לא ניצלו המייסדים זכות זו.

⁴ המייסדים אכן מינו בצוואתם חמישה נאמנים וממלאי מקום להם.

התקנון קובע, שעל המועצה להתכנס לפחות אחת לשנה. המניין החוקי בישיבותיה הוא שלושה: יושב ראש המועצה או ממלא מקומו⁵ ועוד שני חברים. ב-5.11.97 מינה שר החינוך במקום המועצה שכינה מ-1991, מועצה חדשה, ובה שמונה פרופסורים ממוסדות להשכלה גבוהה, שופט בית המשפט העליון בדימוס, עובד בכיר באחת האוניברסיטאות, שני אנשי ציבור, עובד מדינה בכיר ואדריכל. מקצת חברי המועצה החדשה כיהנו גם במועצה הקודמת.

המועצה בוחרת, בדרך כלל מבין חבריה, ארבע ועדות: ועדת מלגות ומענקי מחקר; ועדת פרסומים וטקסים; ועדת חוק, תקנון וכללים; וועדה למינוי ועדות פרסים, המתפצלת לשתי ועדות משנה: ועדה לפרסים בתחום המדע וועדה לפרסים בתחום האמנות. על פי התקנון, הנאמנים, חברי המועצה וחברי הוועדות, לרבות ועדות הפרסים, אינם מקבלים שכר בעבור עבודתם אלא החזר הוצאות בלבד.

ג. הקרן מעסיקה מנהל כללי ושני עובדים מינהליים (אחד מהם במשרה חלקית). המנהל הכללי הנוכחי מונה בידי המייסדים. בתקנון נקבע שלאחר מותם יהיה ניתן להחליף את המנהל הכללי, רק אם ייבצר ממנו למלא את תפקידו או אם עשה מעשה נגד הקרן המהווה עבירה פלילית. על פי התקנון, אם חדל המנהל הכללי לכהן בתפקידו והמייסדים או הנאמנים לא מינו אחר תחתיו, על נשיא המדינה למנות אדם אחר לתפקיד לפי הצעת שר החינוך. זכות החתימה בשם הקרן ניתנה במשותף למנהל הכללי ולאחד מבין הנאמנים⁶.

המנהל הכללי אחראי לניהול כל ענייני הקרן - הפעלת הגופים לבחירת הזוכים בפרסים, הנהלת החשבונות, הכנת התקציב והדוחות הכספיים, מינוי עובדים וקביעת שכרם, קיום הקשר עם הבנקים שאצלם מופקדים ניירות הערך, וכן ניהול מערכת המחשוב, שבה רשומים, בין היתר, הנתונים על כל מי שהומלץ לתת להם פרסים וכן הנתונים הקשורים בחלוקת המלגות ומענקי המחקר.

המועצה לא מינתה ועדה לנושאים מינהליים וכספיים ולהשקעות; בפועל כל סמכויות הניהול של הקרן מרוכזות בידי המנהל הכללי. הפיקוח על פעולותיו מצטמצם בחתימה של אחד מבין הנאמנים על מסמכים מטעם הקרן. משרד מבקר המדינה העיר לקרן שריכוז כל סמכויות הניהול בידי אדם אחד אינו רצוי, ושעליה לתת את הדעת על הפגיעה שעלולה להיגרם לתפקודה אם המנהל הכללי שלה ייעדר מעבודתו זמן ממושך. עוד העיר משרד מבקר המדינה לקרן, שהמבנה הארגוני הנוכחי שלה אינו מבטיח פיקוח ובקרה נאותים. בעקבות הביקורת מינתה מועצת הקרן באפריל 1997 ועדת ביקורת בת שלושה חברים. הוועדה התכנסה לראשונה במארכ 1998.

⁵ לפי כללים שקבעה המועצה רשאי יו"ר המועצה למנות חבר מועצה לפעול בשמו ובמקומו.

⁶ היות שיושב ראש חבר הנאמנים הוא תושב ישראל, הוא בדרך כלל, הנאמן החותם עם המנהל הכללי.

פרסים, מענקים ומלגות

פרסי קרן וולף

בתחילת כל שנה אזורית פונה הקרן למוסדות ולאנשי מדע בארץ ובחור"ל, ובכלל זה למקבלי הפרסים בעבר, ומבקשת מהם להציע מועמדים הראויים לפרסים. בשנת 1996 פנתה הקרן בעניין זה ל-404 אישים ומוסדות. ההצעות מתקבלות בדרך כלל עד תום חודש אוגוסט ומועברות לחברי ועדות הפרסים; עם סיום עבודת הוועדות מפרסמת הקרן את שמות מקבלי הפרסים. טקס חלוקת הפרסים מתקיים באביב שלאחר מכן.

בוועדת המשנה למינוי ועדות הפרסים במדעים מכהנים חמישה חברים, ובוועדת המשנה למינוי ועדת פרסים באמנות - שלושה. מרבית החברים בוועדות המשנה מכהנים בתפקידיהם יותר מעשר שנים. בוועדות הפרסים עצמן מכהנים אישים מארצות שונות. על פי החלטת המועצה, בכל ועדת פרסים יהיה חבר אחד מישראל.

הקרן החלה בחלוקת פרסים בשנת 1978, כשנתיים לאחר הקמתה. במשך אחת עשרה שנים חילקה הקרן בכל שנה חמישה פרסים בסך 100,000 דולר כל אחד, ובמשך שבע שנים היא חילקה בכל שנה שישה פרסים כאלה; בשנים 1981 ו-1994 לא חילקה הקרן פרסים. בסך הכל חילקה הקרן עד 1997 פרסים בסך כולל של 9.7 מיליון דולר⁷. על פי החלטת הנאמנים מ-1981 פרס אחד בכל שנה מיועד לאחד מתחומי האמנות האלה: מוסיקה, ארכיטקטורה, ציור או פיסול.

תקנון הקרן מאפשר לחלק כל פרס לשניים או לשלושה מועמדים; להלן התפלגות הפרסים לפי התחומים שבהם ניתנו:

מספר הפרסים	מספר מקבלי הפרסים	
17	33	מתמטיקה
17	27	חקלאות
16	32	פיסיקה
16	29	רפואה
16	26	כימיה
4	9	מוסיקה
4	8	ארכיטקטורה
4	5	ציור
3	3	פיסול
<u>97</u>	<u>172</u>	

⁷ כולל פרסים בסך של 0.5 מיליון דולר שניתנו בשנת 1978 מתרומה מיוחדת של המייסדים.

לפי נתוני הקרן, מאז נוסדה ועד שנת 1996 הומלץ להעניק פרסים ל-67 מדענים ישראליים; על 41 מהם המליצו אישים ומוסדות ישראליים ועל 26 המליצו אישים ומוסדות ברחבי תבל. עד תום 1997 זכו שבעה מדענים ואמנים ישראליים בפרסי קרן וולף - שניים בתחום הרפואה, אחד במתמטיקה, שניים בכימיה ושניים במוסיקה⁸.

מלגות לימודים ומענקי מחקר

א.מתחילת פעילותה ועד סוף 1997 נתנה הקרן 3,973 מלגות לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה בארץ, בסך כולל של כ-2.4 מיליון דולר, מרביתן ללומדים לקראת תואר ראשון. כמו כן נתנה הקרן 69 מענקים, בסך כולל של כ-0.6 מיליון דולר, לעבודות מחקר של בעלי תואר דוקטור; 20 מענקי מחקר נוספים, בסך כולל של כ-0.4 מיליון דולר, ניתנו למדענים שהאקדמיה הישראלית למדעים המליצה עליהם.

הקרן קובעת את מספר המלגות לכל אחד מהמוסדות להשכלה גבוהה, לפי נתונים על מספר הסטודנטים בכל מוסד, שהיא מקבלת מהוועדה לתכנון ולתקצוב של המועצה להשכלה גבוהה. לפי ההנחיות שהקרן מעבירה מדי שנה בשנה למוסדות להשכלה גבוהה, עליהם להמליץ על סטודנטים על פי הצטיינות, רב-גוניות ונזקקות ולהגיש לה את שמותיהם. מספר המומלצים לקבלת מלגה ללימודי תואר שלישי צריך להיות כפול ממספר המלגות שהוקצו ללומדים לתואר זה; ועדת המלגות ומענקי המחקר בוחרת מהם את הזוכים.

בשנים 1993 ו-1994 היתה המלגה לתואר ראשון 500 דולר, המלגה לתואר שני 800 דולר והמלגה לתואר שלישי 1,500 דולר. משנת הלימודים 1995/96 סכומי המלגות נקובים בשקלים חדשים. בשנת הלימודים 1997/98 היו סכומי המלגות 2,000 ש"ח לתואר ראשון, 3,000 ש"ח לתואר שני ו-5,500 ש"ח לתואר שלישי.

על פי ההנחיות למוסדות להשכלה גבוהה, שאישרה ב-1986 ועדת המלגות ומענקי המחקר של הקרן, מתבקשים בכל שנה המוסדות הגדולים, שבהם מלמדים את מגוון המקצועות, ששני שלישים מהמועמדים שהם ממליצים לתת להם מלגות ומענקים יהיו סטודנטים למדעי הטבע והחיים, למדעים מדויקים, להנדסה ולרפואה ושליש מהם סטודנטים למדעי הרוח והחברה ולאמנויות. ואולם דוח שהכינה הקרן מלמד שרק כמחצית המלגות שהיא חילקה עד תום שנת 1996 בכל המוסדות להשכלה גבוהה ניתנו לסטודנטים הלומדים מדעי הטבע והחיים, מדעים מדויקים, הנדסה ורפואה.

ב. הקרן נהגה לאשר מדי שנה בשנה שניים עד ארבעה מענקים לחוקרים בעלי תואר דוקטור, המשולמים במשך שנתיים; סכומי המענקים נעו בין 7,000 דולר ל-20,000 דולר. התנאי למתן המענק היה, שהחוקר עושה את מחקרו בארץ ואינו נמנה עם הסגל של מוסד להשכלה גבוהה.

בהמלצת האקדמיה למדעים מעניקה הקרן מענקים לאנשי מדע מוכרים וידועים בארץ; בשנות הלימודים 1995/96 ו-1996/97 אושרו חמישה מענקים כאלה בסך 30,000 דולר כל אחד.

על פי תקנון הקרן, היה עליה להפנות לפחות 60% מהכנסותיה השנתיות לחלוקת פרסים, 15% לכל היותר להוצאות, 10% לפחות להגדלת הונה; ואת העודף למענקים ולמלגות. משרד

⁸ בשנת 1998 חילקה הקרן פרסים לארבעה מדענים ישראליים.

מבקר המדינה העלה, שמאז 1984 רק חלק מהעורף השנתי הופנה למלגות ולמענקי מחקר, ויתרת העודף שימשה להגדלת הון הקרן. היו שנים שבהן הופנו לחלוקת פרסים פחות מ-60% מההכנסות, ובשתי שנים לא חולקו פרסים כלל. בתשובתה למשרד מבקר המדינה הסבירה הקרן, שהיא לא חילקה את כל ההכנסות השוטפות שהיו לה מהשקעותיה, בגלל הפסדים שנגרמו לה מירידת שערי ניירות הערך שהיא החזיקה בהן.

עוד בשנת 1984 העיר משרד מבקר המדינה לקרן שעליה לתת את הדעת על החשיבות הרבה שיש לעידוד מדענים בראשית דרכם באמצעות מלגות ומענקי מחקר ולדאוג שעודפי ההכנסות שלה ינוצלו למטרה זאת. מן הראוי היה שהקרן תקפיד לחלק את הכנסותיה על פי האמור בתקנון.

השקעות הקרן

א. ביום 31.12.75 העבירו המייסדים לרשות הקרן ניירות ערך, ששוויים בעת ההעברה נאמד בכ- 7.8 מיליון דולר, ואת ביתם בהרצליה, ששווי באותו מועד הוערך על ידם בכ-2.2 מיליון דולר. ב-1983 נמכר הבית תמורת 2.2 מיליון דולר. ניירות הערך שקיבלה הקרן נמכרו או נפדו בהדרגה עד 1984, בסכום שהיה נמוך ב-2.8 מיליון דולר מהערך שנרשם בעת ההעברה לידי הקרן. התמורה שנתקבלה הושקעה בניירות ערך אחרים.

באפריל 1981 הועברו לקרן מעיזבונו של ד"ר וולף ניירות ערך נוספים, שערכם במועד ההעברה היה 3.6 מיליון דולר. ניירות ערך אלה נמכרו או נפדו עד תום שנת 1985 בהפסד של כ-100 אלף דולר, והתמורה שנתקבלה הושקעה בניירות ערך אחרים.

על פי החוק והתקנון, ההחלטות בדבר השקעת כספי הקרן נתונות בידי הנאמנים שלה, המתכנסים אחת לשנה. החלטות שוטפות לקנות או למכור ניירות ערך מקבל המנהל הכללי לאחר התייעצות עם יו"ר חבר הנאמנים הגר בישראל. על פי הנדרש בתקנון, הקרן מחזיקה את ניירות הערך, שהונפקו בארצות שונות, בבנקים בארבע ארצות ובהן ישראל, ולא יותר מ-30% מהם בארץ אחת. משרד מבקר המדינה העיר לקרן, שאין לה נוהל השקעות העוסק בסוגי ההשקעות, בתקרת ההשקעה בנייר ערך אחד, בהעסקת יועצים ובתנאי העסקתם, בהגדרת הסמכויות לאישור הרכישה או המכירה ועוד.

ב. במאי 1989 שכרה הקרן את שירותיו של יועץ פיננסי בארץ (להלן - יועץ א') לשם ניהול תיק בהיקף של 5 מיליון דולר. בסוף נובמבר 1993 הסתיימה ההתקשרות עם יועץ א', וכל ניירות הערך שנרכשו בייעוצו נמכרו או נפדו עד מארס 1995.

ג. בשנות התשעים הראשונות היה אפשר לקבל מבנקים הלוואות במטבע חוץ בריבית של כ-3.9% - 4.4%, שיעורים שהיו נמוכים מהתשואה של איגרות חוב מסוימות. על רקע זה החליטו הנאמנים במאי 1993, שהקרן תקבל הלוואות משלושה בנקים לשם רכישת איגרות חוב, בתנאי שהתשואה של איגרות החוב תהיה גבוהה מהריבית המשולמת על ההלוואות. ההלוואות ניתנו עם רכישת איגרות החוב, ואיגרות החוב הופקדו בבנק המלווה כדי שישמשו ביטחונות להלוואות.

לקראת תום שנת 1994 גדל שיעור הריבית על ההלוואות לכ-7%, ובמהלך שנת 1995 הוא הגיע ל-7.25%. היות שהתשואה של ניירות הערך פחתה באותן שנים, החליטה הקרן להפסיק לקבל הלוואות לשם קניית ניירות ערך. הקרן הודיעה למשרד מבקר המדינה שיתרת ההלוואות תוחזר עד אוקטובר 1998, ושלפי שעה אין בכוונתה לקבל הלוואות חדשות.

ד. כדי לקבל ייעוץ בעניין רכישת ניירות ערך בכספי ההלוואות ולשם הטיפול ברכישה, שכרה הקרן במארס 1993 את שירותיו של יועץ שפעל באירופה (להלן - יועץ ב'). בהסכם עמו נקבע, בין השאר, שמותר יהיה לרכוש איגרות חוב שאינן בדירוג הגבוה ביותר, בסכום של 0.25 מיליון דולר לכל היותר. לאחר התייעצות עם יו"ר הנאמנים הודיע מנכ"ל הקרן ליועץ ב', שניתן יהיה לרכוש איגרות חוב (גם כאלה שאינן בדירוג הגבוה ביותר) בסכום של עד 1 מיליון דולר. משרד מבקר המדינה העיר לקרן שמן הראוי היה שהחלטה המגדילה במידה רבה את הסיכון של הקרן תידון ותיבדק בידי כל הנאמנים.

ה. הוסכם עם הבנקים, שמלבד איגרות החוב שיירכשו מכספי ההלוואות, תרכוש הקרן מכספיה איגרות חוב נוספות ותפקיד גם אותן בבנקים המלווים, כביטחון נוסף בשיעור של

כשליש מכספי ההלוואות. להלן בטבלה יתרות ההלוואות שנתקבלו משלושת הבנקים ויתרות ניירות הערך ששימשו ביטחונות להלוואות:

<u>יתרת ניירות הערך</u>	<u>יתרת ההלוואות</u>	<u>שיעור ניירות הערך מההלוואות</u>
(מיליוני דולרים)	(מיליוני דולרים)	(אחוזים)
15.2	9.7	157
15.0	10.4	144
10.4	4.2	248
5.6	1.8	311
2.6	0.9	289

מהטבלה עולה, כי יתרת ניירות הערך ששימשו ביטחונות להלוואות היתה גבוהה במידה ניכרת ממה שהוסכם עם הבנקים - 133% מיתרת ההלוואות. משרד מבקר המדינה העיר לקרן, שהיה עליה לדאוג ששיעור היתרה של ניירות ערך אלה לא יחרוג מהשיעור האמור.

ו. להלן נתוני הקרן על ההפסדים שנגרמו לה עד תום 1996 מהשקעות ומפעולות בניירות ערך שנעשו באמצעות יועץ א' או יועץ ב':

<u>מיליוני דולר</u>	
0.6	1. הפסדים מניירות ערך שנרכשו ביוזמת יועץ א'
	2. הפסדים מניירות ערך שנרכשו ביוזמת יועץ ב':
0.7	ניירות ערך שהוחזקו בבנק א'
0.1	ניירות ערך שהוחזקו בבנק ב'
<u>1.1</u>	ניירות ערך שהוחזקו בבנק ג'
<u>0.3</u>	סך כל ההפסד
<u>1.7</u>	

משרד מבקר המדינה העלה, שההפסד מניירות הערך שהוחזקו בבנק א' נבע ברובו מאבדן השקעה בסך 775,000 דולר בשטרי חוב של בנק בבריטניה שהתמוטט בפברואר 1995. ההפסד צוין בדוח הכספי של הקרן לשנת 1994, שנחתם ביוני 1995; ההשקעה נמחקה בשנת 1995. באותה שנה הצטרפה הקרן לקבוצה של מחזיקים בשטרי החוב של הבנק שהתמוטט לשם הגשת תביעה משפטית. בחודש מארס 1995 סיימה הקרן את ההתקשרות עם יועץ ב'. עקב הירידה שחלה בשוויים של ניירות הערך שנרכשו באמצעותו, לא שולמה לו עמלה בעבור אותה שנה.

הביקורת העלתה, שההשקעות שנעשו באמצעות בנק א' (כולל ההשקעה בבנק בבריטניה) כללו השקעות בניירות ערך של מנפיק אחד בסכום של כ-0.5 מיליון דולר ויותר. רוב

ההשקעות באמצעות בנק ב' לא היו גדולות מ-0.25 מיליון דולר; חמש השקעות חרגו מסכום זה, והגדולה שבהן הגיעה ל-1 מיליון דולר. ההשקעות שנעשו באמצעות בנק ג' נעו רובן ככולן בין 0.25 מיליון דולר ל-0.5 מיליון דולר; השקעה אחת הגיעה ל-533,000 דולר.

משרד מבקר המדינה העיר לקרן, שההפסדים שנגרמו לה בשנים האחרונות נבעו במידה רבה מהשקעה גדולה מדי בנייר ערך מסוים, וכי עליה לשמור על העיקרון של ביזור ההשקעות על ידי הגבלת סכום ההשקעה בנייר ערך אחד. נוכח ההפסדים שנגרמו לקרן, מן הראוי שהנאמנים ייחדו תשומת לב רבה יותר להשקעות כספי הקרן.

חשבונות וכספים

א.להלן המאזן המאוחד של קרן וולף וחברת פרלאן לסופי השנים 1995-1997:

<u>31.12.95</u>	<u>31.12.96</u>	<u>31.12.97</u>	
<u>(אלפי דולרים)</u>			
15,602	13,919	12,976	אג"ח, מניות ופיקדונות
800	800	1,080	מקרקעין בארה"ב
710	710	1,220	מקרקעין בישראל
15	10	34	ציוד ומכונות
99	58	62	מזומנים
384	359	342	הכנסות לקבל
4	6	13	יתרות חובה
<u>17,614</u>	<u>15,862</u>	<u>15,727</u>	
265	261	214	הוצאות לשלם
4,166	1,825	850	הלוואות מבנקים
			הון הקרן
13,974	14,024	14,567	תרומת המייסדים ואחרים
114	114	295	קרן מיוחדת
1,954	2,045	2,141	קרן הון
(2,859)	(2,407)	(2,340)	בניכוי גירעון מצטבר
<u>13,183</u>	<u>13,776</u>	<u>14,663</u>	
<u>17,614</u>	<u>15,862</u>	<u>15,727</u>	

ההון כולל, כאמור, תרומות שנתקבלו מתורמים אחרים בסך של 1,006,000 דולר. הקרן המיוחדת כוללת תרומת אמן גרמני, שתרם את הפרס שקיבל מהקרן בשנת 1990, ותרומה מיוחדת, שנתקבלה מתורמת מברזיל בשנת 1997, לשם הקמת קרנות שמרווחיהן יינתנו מלגות לאמנים צעירים ולסטודנטים. לקרן ההון מועברים בכל שנה, על פי התקנון, 10% מההכנסות.

במאזנה לסוף שנת 1997 הפחיתה הקרן את העודפים שלא חולקו מההפסדים מניירות ערך, שהגיעו לסך 5.4 מיליון דולר, והציגה את ההפרש - 2.3 מיליון דולר – כגירעון מצטבר.

**השקעות בנכסים פיננסיים - להלן פירוט השקעותיה של הקרן בנכסים פיננסיים
לסופי השנים 1995-1997 :**

<u>31.12.95</u>	<u>31.12.96</u>	<u>31.12.97</u>	
(אלפידולרים)			
15,200	13,621	12,545	איגרות חוב
172	171	183	מניות
230	127	248	פיקדונות בבנקים
<u>15,602</u>	<u>13,919</u>	<u>12,976</u>	

בדוחותיה הכספיים הקרן מציגה את ניירות הערך (רובם ככולם איגרות חוב) לפי שעריהם בתום שנת הכספים, על פי מידע שהיא מקבלת מהבנקים שבהם הם מופקדים.

השקעות בנדל"ן⁹ - (1) בשנת 1980 רכשה הקרן דירה בארה"ב. כרבע ממחיר הרכישה שולם בידי אחד מבני משפחתם של המייסדים. הדירה נרשמה על שם הקרן, ובספרי הקרן לא נרשמה מלוא עלותה של הדירה אלא העלות שבה נשאה הקרן. לבן המשפחה שהשתתף ברכישת הדירה ניתנה הזכות להתגורר בה. בשנת 1998 הוא עזב את הדירה, והקרן החליטה למכור אותה.

(2) בשנים 1993, 1994 ו-1997 רכשה פרלאן בסכום כולל של 1,030,000 דולר, חלקים בשותפויות המחזיקות בארה"ב דירות המיועדות להשכרה; להשקעה אחת בסך 145,000 דולר לא נמצא אישור הנאמנים.

(3) על פי החלטת הנאמנים מ-19.5.90 רכשה הקרן בכ-710,000 דולר נכס ברמת גן, המיועד להשכרה. בשנת 1997 קיבלה הקרן כתרומה מבנה להשכרה בהרצליה בשווי של כ-510,000 דולר. התרומה ניתנה בתנאי שהקרן תשלם לתורמים בכל שנה - כל עוד הם בחיים - סך של 42,000 דולר. בחלק מהמבנה בהרצליה שוכנים משרדי הקרן. ההכנסות השנתיות של הקרן מהשכרת השטחים האחרים של המבנה נאמדות ב-24,000 דולר.

(4) בשנת 1996 הגיעו הכנסות הקרן מההשקעה בשותפויות בארה"ב לכ-109,300 דולר (תשואה של 14.6%) ובשנת 1997 לכ-100,600 דולר (תשואה של 12.3%); הנכס להשכרה ברמת גן הניב בשנת 1996 54,100 דולר (תשואה של 7.6%) ובשנת 1997 כ-63,900 דולר (תשואה של 9%).

⁹ ההשקעות בנדל"ן הוצגו במחיר העלות.

ב. להלן הדוחות התוצאתיים המאוחדים של קרן וולף וחברת פרלאן לשנים 1995-1997 :

<u>1995</u>	<u>1996</u>	<u>1997</u>	
<u>(אלפי דולרים)</u>			
			הכנסות
1,020	939	904	מניירות ערך
83	107	165	מהשקעות במקרקעין
3	7	5	אחרות
(130)	(146)	(119)	בניכוי תשלומים למשפחה*
<u>976</u>	<u>907</u>	<u>955</u>	
			הוצאות
89	100	97	שכר ונלוות**
20	20	16	ועדות פרסים
1	14	11	יחסי ציבור
19	20	20	משרדיות
11	11	11	שכירת משרדים***
12	16	11	אחרות
<u>152</u>	<u>181</u>	<u>166</u>	
824	726	789	עודף הכנסות על הוצאות
			פעולות לעידוד המדע והאמנות
656	540	546	פרסים
145	133	138	מלגות ומענקי מחקר
			העברות
98	90	96	לקרן הון
7	9	8	לקרן מיוחדת
<u>906</u>	<u>772</u>	<u>788</u>	
(82)	(46)	1	עודף (גירעון)
41	(94)	(76)	רווח (הפסד) ממכירת ניירות ערך
****(775)	-	-	הפרשה להפסד
862	592	142	רווח משינוי שערי ניירות ערך ומט"ח
<u>46</u>	<u>452</u>	<u>67</u>	
(2,905)	(2,859)	(2,407)	גירעון משנה קודמת
(2,859)	(2,407)	(2,340)	גירעון מצטבר

* בעקבות העברת ניירות ערך לקרן מעיזבוננו של ד"ר וולף משלמת הקרן, על פי הצוואה, תשלומים לבני משפחתו, ובכלל זה הוצאות שכר לימוד וטיפול רפואי.

** הקרן נוהגת להקטין את סעיף הוצאות השכר וההוצאות הנלוות בסכומי ההחזרים של מס ההכנסה שנוכה משכר המנהל הכללי. בשנת 1996 החזיר משרד האוצר לקרן בגין שכרו של המנהל הכללי כ-35,000 דולר ובשנת 1997 כ-38,000 דולר.

*** עד להעברת משרדי הקרן בתום שנת 1997 למבנה שקיבלה כתרומה (ראה לעיל) שכנו משרדיה במבנה שכור.

**** ההפסד של השקעת הקרן בשטרי החוב של הבנק בבריטניה.

הואיל ובדוחותיה הכספיים הקרן רושמת את ניירות הערך לפי שעריהם בתום השנה, רשומים בדוח התוצאתי גם הרווחים וההפסדים שנבעו מהחזקת ניירות הערך (בשל שינויים בשערי הבורסה או בשערי החליפין).

משרד מבקר המדינה העלה, שבמרבית שנות קיומה של הקרן היה שיעור הוצאותיה המינהליות גדול מ-15% מהכנסותיה - השיעור המרבי שנקבע להוצאות אלה בתקנון. כדי להקטין את שיעורן של ההוצאות האלה כוללת הקרן החל ב-1995 את הוצאותיה על הטקסים לחלוקת הפרסים בדוח התוצאתי בסעיף "פרסים"; עקב הרישום בשיטה זו היו הוצאותיה המינהליות בשנת 1995 כ-16% מהכנסות; בשנת 1996 כ-20% ובשנת 1997 כ-17%; אלמלא רישום זה היה שיעור ההוצאות האלה באותן שנים כ-22% מהכנסות. משרד מבקר המדינה העיר לקרן, שעליה להקפיד על הוראות התקנון בעניין זה, כל עוד לא הגיעו הנאמנים למסקנה שיש לשנותן.

ב-22 שנות קיומה של הקרן הסתכמו הכנסותיה נטו מההשקעות (לאחר ניכוי התמיכות לבני משפחת המייסדים) ב-21.3 מיליון דולר. הקרן העניקה בתקופה זו פרסים בסך כולל של 9.2 מיליון דולר¹⁰ (כ-43% מהכנסות הקרן), ומלגות ומענקי מחקר בסך כולל של 3.4 מיליון דולר (כ-16% מהכנסות הקרן); הוצאותיה המנהליות של הקרן הסתכמו ב-3.6 מיליון דולר (כ-17% מהכנסות הקרן) וההעברות לקרן הון ב-2.1 מיליון דולר (10% מהכנסות הקרן); לפיכך נותרו מהכנסותיה עודפים בסך של כ-3.0 מיליון דולר (כ-14% מהכנסות הקרן). כנגד עודף זה היו לקרן הפסדים בסך של 5.4 מיליון דולר ממימוש ניירות ערך. סכום זה כולל הפסדים בסך 2.9 מיליון דולר שנגרמו בשל מימוש ניירות ערך שהקרן קיבלה מהמייסדים, והפסדים בסך 2.5 מיליון דולר שנבעו מעסקות בניירות ערך שהקרן יזמה.

מסקירת הדוחות התוצאתיים של הקרן בתשע השנים האחרונות עולה, שבשנים 1989-1997 היו הכנסותיה גבוהות יחסית ושיעור הפרסים מההכנסות באותן שנים היה 33%, 35%, 42% ו-43% בהתאמה. בשנת 1993 חלה ירידה חדה בהכנסות הקרן מהשקעות, ועקב כך היה הסכום הכולל של הפרסים, המלגות וההוצאות המינהליות גדול מההכנסות באותה שנה. בעקבות זאת החליטה הקרן שלא לחלק פרסים בשנת 1994. בשנת 1997 הוציאה הקרן 52.4% מהכנסותיה על פרסים ו-14.5% על מלגות.

¹⁰ לא כולל פרסים בסך כולל של 0.5 מיליון דולר שניתנו בשנת 1978, מתרומה מיוחדת של המייסדים.

ד"ר ר' וולף ורעייתו ייסדו את קרן וולף כדי לקדם את המדע והאמנות על ידי מתן פרסים, מלגות ומענקים. שווי הנכסים שהעבירו לרשות הקרן, לרבות הנכסים שהועברו מעיזבונם, נאמד בעת ההעברה בכ-13.6 מיליון דולר. הקרן מעניקה פרסים לאנשי מדע מצטיינים בתחום מדעי הטבע והמתמטיקה, ולאמנים המתבלטים בהישגיהם. כדי להעניק לפרסים גושפנקה ממלכתית ישראלית חקקה הכנסת ביולי 1975 את חוק קרן וולף. על פי החוק, מושב הקרן הוא בישראל, בראש מועצתה עומד שר החינוך, והטקס לחלוקת הפרסים מתקיים במשכן הכנסת; הזוכים מקבלים את הפרסים מידי נשיא המדינה.

מאז הקמתה ב-1975 ועד תום 1997 חילקה הקרן ל-172 אנשי מדע ואמנים שנבחרו בידי ועדות הפרסים שלה 97 פרסים בסך 100,000 דולר כל אחד (לרבות פרסים משותפים) בסך כולל של 9.7 מיליון דולר. כמו כן נתנה הקרן 3,973 מלגות לסטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, 69 מענקי מחקר לבעלי תואר דוקטור ו-20 מענקי מחקר למומלצי האקדמיה הישראלית למדעים. הסכום הכולל של המלגות והמענקים הגיע ל-3.4 מיליון דולר. בעבר העיר משרד מבקר המדינה לקרן, שמן הראוי להגדיל את הסכומים המופנים למלגות ולמענקי מחקר בארץ כדי לעודד מספר גדול יותר של מדענים הנמצאים בראשית דרכם.

הקרן שואפת לחלק פרסים לאנשי מדע בעלי שם; יצוין ש-17 מבין המדענים בתחום הרפואה, הכימיה והפיסיקה שקיבלו פרסים מהקרן, זכו לאחר מכן גם בפרס נובל.

המנהל הכללי של הקרן אחראי לניהול כל ענייניה, ובעזרת צוות מצומצם הוא מטפל בהשקעות, בניהול הקשר עם הבנקים שאצלם מופקדים ניירות הערך, בהפעלת המנגנון המסועף לבחירת הזוכים בפרסים, בחלוקת המלגות ומענקי המחקר, בארגון עבודתן של ועדות הפרסים וכן בהכנת התקציב והדוחות הכספיים. משרד מבקר המדינה העיר לקרן, כי היעדרות ממושכת של המנהל הכללי עלולה לפגוע בתפקודה, וכי ריכוז האחריות לניהול כל פעילותה השוטפת בידי מוכביד על סדרי בקרה. בעקבות הביקורת מינתה מועצת הקרן באפריל 1997 ועדת ביקורת בת שלושה חברים. עוד העיר משרד מבקר המדינה לקרן שלנוכח ההפסדים שנגרמו לה בשל עסקות בניירות ערך, על הנאמנים לייחד תשומת לב רבה יותר לנושא זה.

מבקר המדינה

ירושלים, כסלו התשנ"ט
נובמבר 1998